

KOHO MÁ ZNÁT

SPRÁVNÝ

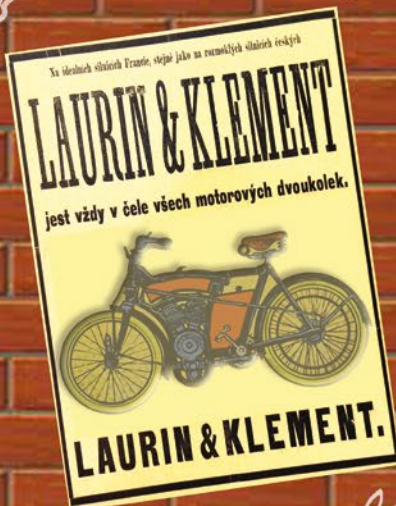
ČECH

MICHAL VANĚČEK

Jaroslav Foglar

Milada Horáková

Karel Kryl

Bedřich Smetana

Jaroslav Seifert

ilustroval VÁCLAV RÁŽ

bambóok

KOHO MÁ ZNÁT SPRÁVNÝ ČECH

MICHAL VANĚČEK
ilustroval VÁCLAV RÁŽ

bambóok

© Grada Publishing, a. s., 2020
Text © Michal Vaněček, 2020
Ilustrace © Václav Ráž, 2020

PŘEDMLUVA

Dostáváte do rukou knížku zachycující výběr osobností našich dávných i současných dějin, které nějakým způsobem ovlivnily naši zemi, a to nejen doma, ale i ve světě.

Nelze si nevšimnout, že řada z těchto lidí dosáhla úspěchu v zahraničí poté, co z vlastního rozhodnutí či pod tlakem okolností svoji vlast opustili.

Byli i tací, kteří kvůli své minulosti či pro své názory byli za války, popřípadě po roce 1948 popraveni, vězněni nebo pronásledováni tehdejšími režimy.

Výčet osobností není a nemůže být úplný. Bylo velmi obtížné vybrat, koho zařadit a koho ne. Kdyby v této knize měli být všichni, kdo pro tuto zemi něco vykonali, asi byste tu knihu ani neunesli.

V postavách konkrétních lidí s konkrétními jmény dostává naše historie zcela konkrétní obrysy, v nichž vyvstávají úspěchy i osobní tragédie.

Zamýšlejte se prostřednictvím osudů těchto lidí nad naší historií i současností. Ke každému jednotlivému člověku si můžete dnes najít mnoho dalších informací, protože všechny zde být uvedeny nemohou. O mnoha osobnostech se učíte nebo budete učit ve škole, ale na některé z nich se dosud zapomíná. A i to jsme chtěli napravit. Věříme, že si budete umět dohledat řadu souvisejících informací nebo najít i další významné osobnosti.

Přemýšlejte nad naší minulostí a nad osudy lidí, kteří ji utvářeli. A podle svého nejlepšího názoru a svědomí žijte tak, abyste spoluutvářeli osud naší země takovým způsobem, aby úspěšní lidé, kterými můžete být i vy, žili ve své vlasti rádi a nebyli trestáni za svoje smýšlení a činy.

MADELEINE ALBRIGHTOVÁ 1937

MINISTRYNĚ ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ USA
(SECRETARY OF STATE), VŮBEC PRVNÍ ŽENA
V TOMTO ÚŘADU. PŘEDTÍM PRACOVALA
JAKO VELVYSLANKYNĚ USA PŘI OSN. SEHRÁLA
VÝZNAMNOU ROLI V ROZŠIŘOVÁNÍ NATO O ZEMĚ
BÝVALÉHO VÝCHODNÍHO BLOKU.

Narodila se v roce 1937 v Praze jako Marie Jana Korbelová. Její otec, Josef Korbel, byl československý diplomat. Vzhledem k židovskému původu musel s rodinou hned po vpádu Hitlera do Československa odejít do Londýna. Tam malá Madeleine zažila německé bombardování. Na své dětství před válkou a po válce v Praze a za války v Londýně vzpomíná ve své knize *Prague Winter* (Pražská zima). Po válce se sice Korbelovi vrátili do Československa, ale po komunistickém převratu v roce 1948 odešli do Colorada ve Spojených státech.

Po studiích politologie se Madeleine provdala za novináře Josepha Medilla Pattersona Albrighta. Ve funkci ministryně zahraničí USA byla v letech 1997 až 2001. Poté se dokonce říkalo, že by se po Václavu Havlovi mohla stát prezidentkou České republiky.

MIKOLÁŠ ALEŠ

1852–1913

JEDEN Z NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH PŘEDSTAVITELŮ ČESKÉHO NÁRODNĚ ORIENTOVANÉHO MALÍŘSTVÍ. VYTVOŘIL FRESKY A SGRAFITA NA PRŮČELÍ MNOHA DOMŮ V PRAZE – NAPŘ. ROTTOVA DOMU.

Narodil se v rodině městského písaře. Kreslit prý začal už ve čtyřech letech. V roce 1865 nastoupil na Gymnázium v Písku. To však musel opustit kvůli neshodám s jedním z profesorů. Začal se učit malířem a v roce 1869 odjel do Prahy studovat

na Akademii výtvarných umění. Při studiích si přivydělával výukou kreslení a ilustracemi pro časopisy.

V roce 1879 společně s Františkem Ženíškem zvítězil s cyklem *Vlast* v soutěži na výzdobu foyeru Národního divadla. Ženíšek Alšovi pomáhal s překreslováním náčrtů do jejich skutečné velikosti. Při dokončování prací se prý porotě nelíbilo, jak Aleš lunety koloruje, a tak touto prací pověřila Ženíška. Tím údajně skončilo Alšovo přátelství s Ženíškem, protože se ho neoprávněná kritika velice dotkla.

V letech 1880–1881 pracoval na čtrnácti velkých lunetách pro Národní divadlo a na ilustracích pro časopis *Šotek* Jakuba Arbese. Mezi jeho nejznámější práce patří také ilustrace Jiráskových *Starých pověstí českých*.

Byl uznáván už za svého života, a to zejména jako kreslíř a dekoratér. Jeho olejomalby byly doceněny až ve 20. století.

JOSEF VITUS BECHER 1769–1840

VYNÁLEZCE BECHEROVKY, ZALOŽIL JEJÍ
VÝROBU V KARLOVÝCH VARECH.

Dnešní světoznámý likér Becherovka se původně prodával jako „žaludeční kapky Anglická hořká“ a přezdívalo se mu „třináctý“ léčebný pramen Karlových Varů.

U zrodu tohoto jedinečného a typicky českého likéru stál Josef Vitus Becher společně s anglickým doktorem Frobrigem.

Becher byl karlovarský lékárník a obchodník. Výrobě alkoholu se věnoval už od mládí, kdy měl v Karlových Varech pronajatou vinopalnu a dělal nejrůznější pokusy s likéry. V roce 1805 se u něj v domě ubytoval jistý hrabě. Jeho osobním lékařem byl právě doktor Christian Frobrig. Ten se s J. V. Becherem spřátelil (asi

se mu jeho pokusy zamlouvaly), a když odjížděl, věnoval mu na rozloučenou návod se zázračnou recepturou. Becher tuto recepturu následně asi dva roky zkoušel a v roce 1807 začal výrobek prodávat jako kapky na žaludek.

Kvality likéru ocenil i německý básník Johann Wolfgang Goethe. V roce 1812 si při jednom ze svých četných karlovarských pobytů lahvičku koupil, a dokonce si to zapsal do svého deníku.

Tajemství receptury svěřil Becher svému synu Johannovi, který výrobu v roce 1838 převzal. Přestal také likér prodávat v malých lahvičkách jako žaludeční kapky, ale plnil je do plochých zelených lahví, jaké známe i dnes.

V současné době znají recept na výrobu Becherovky údajně jen dva pracovníci výroby.

EDVARD BENEŠ

1884–1948

POLITIK A STÁTNÍK, DRUHÝ ČESKOSLOVENSKÝ PREZIDENT (V LETECH 1935–1948, RESP. V LETECH 1935–1938 A 1945–1948).

V OBDOBÍ PO MNICHOVSKÉ DOHODĚ DO KVĚTNA 1945 ŽIL A POLITICKY PŮSOBIL V EXILU.

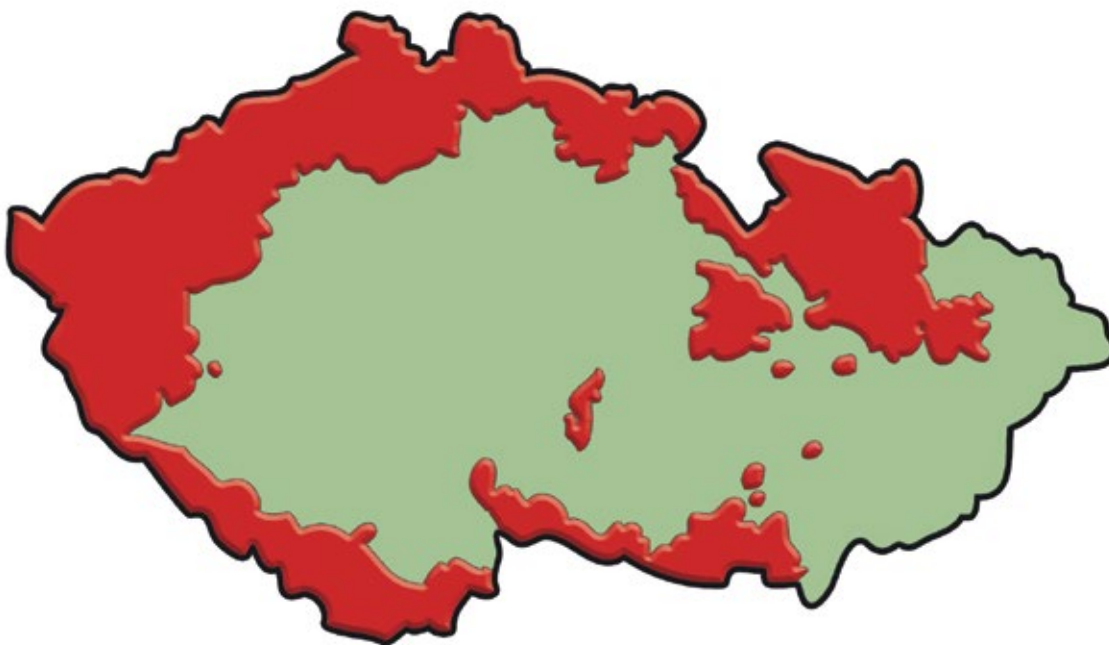

Hodnocení historiků Edvarda Beneše se různí. Od zavedeného přesvědčení, že se podvolil mnichovské dohodě, až po názor, zastávaný například historikem Janem Tesařem, že celá záležitost kolem Mnichova a postoupení Sudet Německu byla naopak jedním z největších mistrovských tahů v dějinách diplomacie. Přesné pohnutky se pravděpodobně už nedozvíme. Ale stojí za to seznámit se s různými přístupy k této části našich dějin.

Po boku Tomáše Garrigua Masaryka byl Beneš jedním z předních vůdců československého odboje a zakladatelů Československa.

Během první světové války totiž stál u zrodu odbojové organizace Maffie. Ta byla ustavena v roce 1915.

Jako prezident dvakrát odstoupil z funkce – poprvé po uzavření mnichovské dohody a podruhé to bylo v roce 1948, kdy svým odstoupením zareagoval na ovládnutí země Komunistickou stranou.

JIŘINA BOHDALOVÁ 1931

HEREČKA, PŮVODNÍM POVOLÁNÍM
UČITELKA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.
JAKO DĚTSKÁ HVĚZDIČKA ZAZÁŘILA
UŽ V NĚMÉM FILMU. JEJÍ HLAS JE NEODMYSLITELNĚ
SPJATÝ S ŘADOU OBLÍBENÝCH KRESLENÝCH
POSTAVIČEK.

Kdo by neznal Křemílka a Vochemůrku? A nejen je! Svůj nezaměnitelný hlas Jiřina Bohdalová propůjčila mnoha večerníčkovým postavičkám. Namluvila totiž skoro 140 dílů různých Večerníčků, např. *Pohádky ovčí babičky*, *Broučci*, *Rákosníček a hvězdy* nebo *O skřítku Racochejlovi*.

S Vladimírem Dvořákem účinkovala v mnoha zábavných pořadech, z nichž asi nejoblíbenější bylo *Televa-rieté*.

Hrála v celé řadě populárních filmů i televizních seriálů (*Chalupáři*, *Cirkus Humberto*, *Přítelkyně z domu smutku* a další). Dvakrát dostala cenu Český lev – za hlavní role ve filmech *Nesmrtelná teta* a *Fany*. V roce 2010 získala Cenu Thálie za celoživotní mistrovství v činohře.

Její dcerou je známá herečka Simona Stašová.

VLASTA BURIAN

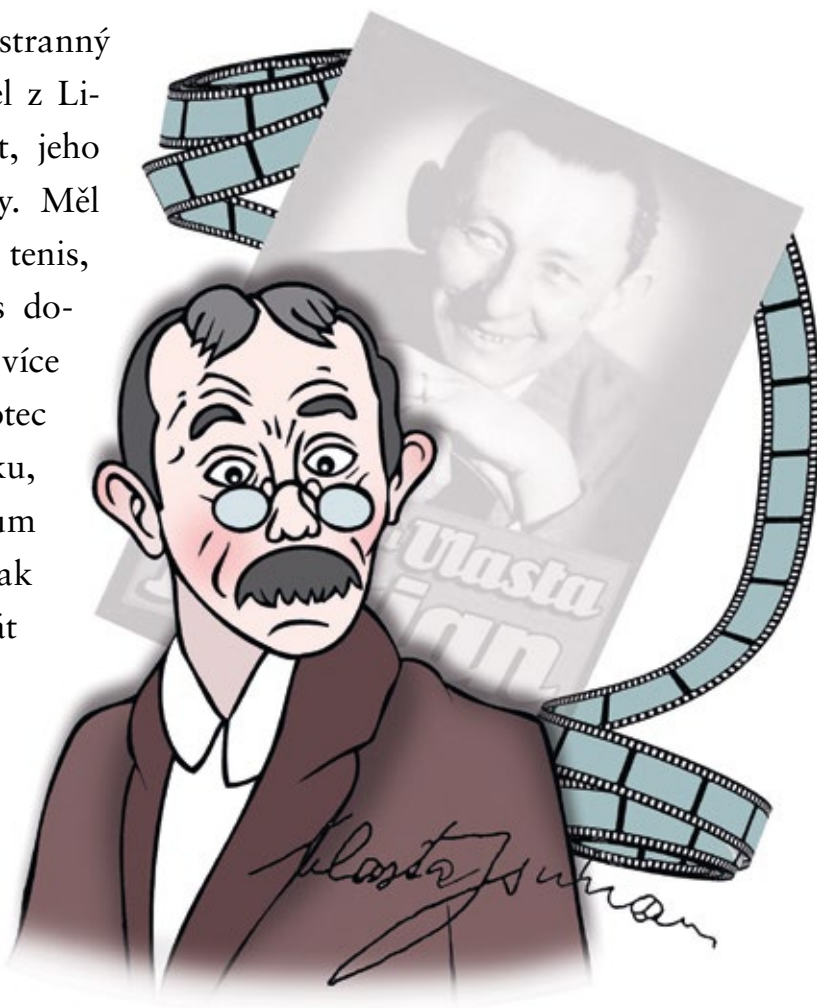
1891–1962

DIVADELNÍ A FILMOVÝ HEREC, REŽISÉR,
ZPĚVÁK, DIVADELNÍ ŘEDITEL, SPORTOVEC,
PODNIKATEL, SPISOVATEL, MIM A IMITÁTOR.

BYL JEDNÍM Z NEJPOPULÁRNĚJŠÍCH HERCŮ ZA PRVNÍ
REPUBLIKY, PO VÁLCE BYL NEPRÁVEM NAŘČEN
Z KOLABORACE.

Byl legendou českého humoru, všestranný umělec, boháč i chudás. Pocházel z Liberce, a když mu bylo deset let, jeho rodina se přestěhovala do Prahy. Měl velký sportovní talent, hrál skvěle tenis, ovládal hokej i box. Nějaký čas dokonce chytal za AC Sparta. Přesto více tíhl k divadlu. Traduje se, že jeho otec byl proti. Prý ale jen do okamžiku, kdy jeho syn předvedl přátelům v hospodě komediální číslo. Pak pochopil, že by bylo dobré dát synově talentu prostor.

Založil vlastní divadlo, které nemělo nouzi o diváky. Natočil čtyři němé filmy a následně v éře zvukového filmu hrál jako hlavní hvězda v téměř čtyřiceti

filmech. Stal se králem komiků. V době největší slávy bral až desetkrát větší honoráře, než bylo obvyklé.

Zatímco na jevišti z něj tryskal humor, v soukromí prý býval spíše melancholický.

Po válce se jako slavný a bohatý člověk stal obětí závisti. Byl obviněn z kolaborace s Němci. Měl zákaz hrát a několik let musel pracovat v horách jako poslíček a pomocník v kuchyni. Přivydělával si hraním na estrádách, ale původní humor už z něj vyprchal.

ZDENĚK BURIAN

1905–1981

MALÍŘ A ILUSTRÁTOR DOBRODRUŽNÝCH KNIH. PROSLULOST ZÍSKAL ZEJMÉNA PALEONTOLOGICKÝMI REKONSTRUKCEMI.

VYPRACOVAL VĚDECKY PODLOŽENÉ MALBY PRAVĚKÝCH ŽIVOČICHŮ A LIDÍ.

Vytvořil mnoho ilustrací pro známé knihy Karla Maye, Julese Verna, Jaroslava Foglara a Eduarda Štorcha. Mimo to i pro některé knihy Jacka Londona, Rudyarda Kiplinga, Daniela Defoea, A. V. Friche a dalších spisovatelů.

Narodil se v Kopřivnici na Moravě. Ve čtrnácti letech byl přijat na Akademii výtvarných umění, kterou ale ve třetím ročníku opustil. Poté se začal věnovat trampingu a ilustrování dobrodružné literatury.

První kniha s jeho ilustracemi se jmenovala *Dobrodružství Davida Balfoura* a vyšla v roce 1921 v nakladatelství Antonína Svěceného. Pro něj Burian ilustroval ještě dalších šest knih.

Přelomovým obdobím v jeho tvorbě byla spolupráce s geografem a cestovatelem Stanislavem Nikolauem. Po dalších zhruba dvacet let byly jeho tehdy již vědecké ilustrace vítaným doplňkem Nikolauovy knihovny *Země a lidé*.

V roce 1935 se setkal s Josefem Augustou a z jejich spolupráce vznikly světově proslulé rekonstrukce prehistorických zvířat a života v pravěku.

Má se za to, že za svého života vytvořil více než 13 000 děl. Jeho kvašová technika je nepřekonatelná. (Pozn.: Kvaš je malba na papíře vodovými barvami, které jsou smíchány s krycí bělobou a arabskou gumou. V porovnání s vodovými barvami je kvaš hustší a barvy jsou sytější.)

Největšího uznání se dočkal až na sklonku života, kdy mu byl udělen titul zasloužilého umělce a bylo uspořádáno asi čtyřicet velkolepých výstav v předních pražských galeriích.

KAREL ČAPEK

1890–1938

SPISOVATEL, INTELEKTUÁL, NOVINÁŘ,
DRAMATIK, PŘEKLADATEL A AMATÉRSKÝ
FOTOGRAF. MLADŠÍ BRATR MALÍŘE

A SPISOVATELE JOSEFA ČAPKA. BYL SEDMKRÁT NOMINOVÁN NA NOBELOVU CENU ZA LITERATURU, V LETECH 1932 AŽ 1938. ROKU 1995 MU BYL IN MEMORIAM PROPŮJČEN ŘÁD T. G. MASARYKA.

Narodil se v Malých Svatoňovicích v rodině venkovského lékaře. Studoval na Gymnáziu v Hradci Králové, kvůli organizování protirakouského spolku musel přestoupit na brněnské gymnázium.

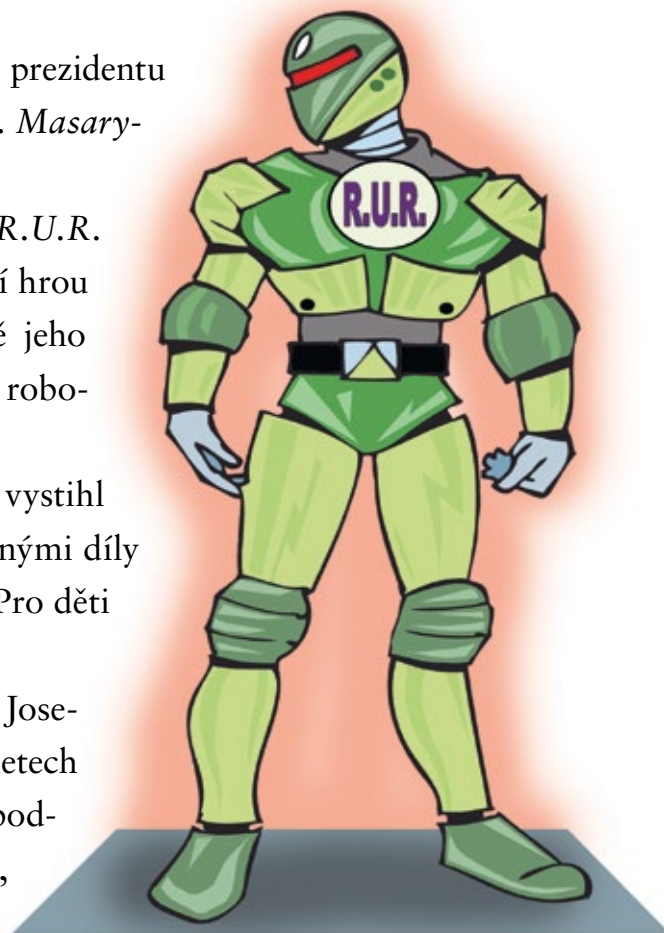
Roku 1915 dokončil Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Pracoval pak jako vychovatel a následně jako novinář. Byl redaktorem několika časopisů i deníků. V letech 1921–1923 působil jako dramaturg Vinohradského divadla a stal se také prvním předsedou československého odboru PEN klubu.

Jedinečným Čapkovým svědectvím o prezidentu T. G. Masarykovi jsou jeho *Hovory s T. G. Masarykem*, které sepsal mezi roky 1928 a 1935.

Mezi jeho významná díla patří hra *R.U.R.* Autorem slova „robot“, které se s divadelní hrou *R.U.R.* rozšířilo po světě, byl ale údajně jeho bratr Josef. Slovo robot vzniklo ze slovesa robotovat (pracovat).

Předzvěst a hrozbu války mistrovsky vystihl v románu *Válka s mloky*. Dalšími významnými díly jsou *Bílá nemoc*, *Matka*, *Krakatit* a další. Pro děti napsal například *Devatero pohádek*.

Karel Čapek byl spolu se svým bratrem Josefem svobodným zednářem – ve svých 29 letech se stal členem lóže Národ. Tematiky svobodného zednářství se pak dotkl i ve svém díle, především v *Továrně na absolutno*.

PETR ČECH 1982

FOTBALOVÝ BRANKÁŘ A REPREZENTANT.
NAPOSLEDY BYL BRANKÁŘEM ANGLICKÉHO
ARSENALU. V LEDNU 2019 OZNÁMIL, ŽE PO
SKONČENÍ AKTUÁLNÍ SEZONY UKONČÍ
PROFESIONÁLNÍ KARIÉRU.

Působil v týmech Viktorie Plzeň, Chmelu Blšany, Sparty Praha, Rennes, Chelsea FC a Arsenalu FC. Je považován za jednoho z nejlepších světových fotbalových brankářů. Po Milanu Barošovi, Vladimíru Šmicerovi a Marku Jankulovském se stal v roce 2012 čtvrtým českým vítězem prestižní Ligy mistrů. Klubový rekord Chelsea FC v počtu vychytaných gólů ve všech soutěžích, který držel s 208 čistými konty brankář Peter Bonetti, překonal 11. ledna 2014. Drží rekord anglické Premier League v počtu vychytaných čistých zápasů.

Dne 14. října 2006 během ligového utkání proti Readingu FC utrpěl zranění lebky při střetu s irským záložníkem soupeře Stephenem Huntem. Skončil v péči neurochirurgů a dlouhou dobu nemohl hrát. Následně musel nosit helmu, která mu chránila poraněná místa na hlavě.

MARIE ČERMÍNOVÁ (TOYEN) 1902–1980

ČESKOFRANCOUZSKÁ MALÍŘKA,
JEDNA Z PŘEDSTAVITELEK EVROPSKÉHO SURREALISMU.
JE VÝZNAMNOU OSOBNOSTÍ ČESKÉ KULTURY, AČKOLI
VĚTŠINU ŽIVOTA PROŽILA V PAŘÍŽI.

Narodila se na pražském Smíchově. Ke své rodině se prý nikdy nehlásila. Studovala na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Největší vliv na její tvorbu mělo přátelství s Jindřichem Štyrským (český malíř, fotograf, grafik, výtvarník, básník, představitel surrealismu).

Pseudonym Toyen pro ni prý vymyslel Jaroslav Seifert, který ji potkával, když chodila z dílny na mýdlo na Husově třídě na Žižkově (dnešní ulice Husitská) a byla oblečená do pánských dělnických kalhot, vesty a čepice.

V roce 1923 se stala členkou avantgardní skupiny Devětsil. Tato skupina podporovala umění, které mělo být přístupné všem společenským vrstvám. Toyen v té době malovala převážně ve stylu pozdního kubismu, purismu a naivního umění. V roce 1925 odjela na čas do Paříže, kde společně se Štyrským založili nový umělecký směr – artificialismus.

Za druhé světové války prostředí avantgardnímu umění v Čechách nepřálo. Také Toyen byla nucena tvořit spíš tajně, nevystavovala, protože její surrealistické dílo bylo nacisty považováno za zvrácené umění.

Po skončení války krátce vystavovala, ale s narůstající napjatou atmosférou v Praze opustila v roce 1947 Československo a odešla s básníkem Jindřichem Heislerem do Paříže, kde zůstala až do konce života.

SOŇA ČERVENÁ

1925

HEREČKA A OPERNÍ PĚVKYNĚ, MEZZOSOPRANISTKA A ALTISTKA, DCERA ZNÁMÉHO ČESKÉHO SPISOVATELE A KABARETIÉRA JIŘÍHO ČERVENÉHO. PO SONĚ ČERVENÉ BYLA POJMENOVÁNA PLANETKA OBJEVENÁ ČESKOU ASTRONOMKOU LENKOU KOTKOVOU V SRPNU ROKU 1995 NA ONDŘEJOVĚ.

První divadelní zkušenosti získala v muzikálu *Divotvorný hrnec* u Jana Wericha. Zachovala se i nahrávka scénky Čochtan vypravuje, kde hraje Káču. Rozhodla se ale věnovat operě. V letech 1952–1958 zpívala ve Státním divadle v Brně a poté v roce 1958 odešla do Berlína, kde zpívala v operě *Unter den Linden*. Mimořádný úspěch jí přinesla role Carmen. Tu zpívala mnohokrát na předních světových scénách. V roce 1962 emigrovala do Západního Berlína. Jedním z důvodů byla nejspíš i skutečnost, že v té době se jí snažila zlákat ke spolupráci Státní bezpečnost.

V emigraci zpívala v operách v Berlíně, Kolíně nad Rýnem, Hamburku, Dortmundu, Mnichově a řadě dalších měst. Po ukončení operní kariéry vystupovala jako herečka v divadle Thalia v Hamburku.

Po letech v emigraci se vrátila zpátky do Čech a dosud aktivně vystupuje. Známa je mimo jiné její role ve filmu *Pupendo*.

EMA DESTINNOVÁ

1878–1930

SVĚTOZNÁMÁ ČESKÁ OPERNÍ PĚVKYNĚ
A VŠESTRANNĚ VZDĚLANÁ OSOBNOST.

ZÍSKALA ANGAŽMÁ I V METROPOLITNÍ
OPERĚ V NEW YORKU, KDE ZPÍVALA NAPŘÍKLAD PO BOKU
ENRICA CARUSA.

Narodila se v Praze v rodině bohatého kulturního mecenáše Emanuela Kittla jako Emilie Paulina Jindřiška Kittlová. Její maminka byla operní pěvkyně Jindřiška Šrutová.

Byla nadaná na hudbu, ale i výtvarné umění. Krásně malovala, učila se také hrát na housle. Již ve svých osmi letech měla svůj první koncert. Na hodiny zpěvu chodila k profesorce Loewe-Destinnové, jejíž jméno si posléze zvolila jako umělecký pseudonym.

V roce 1897 měla první vystoupení v drážďanské opeře. Měla takový úspěch, že jí byla nabídnuta spolupráce v berlínské Státní opeře. Během deseti let tam nastudovala padesát rolí. Vystupovala ve Vídni, Londýně i Paříži. V roce 1908 byla pozvána do newyorské Metropolitan opery. Ztvárnila přes sto rolí na světových scénách, na koncertech často zpívala českou hymnu.

Na začátku první světové války se údajně zapletla do špionážní aféry, kvůli níž jí bylo nařízeno domácí vězení. To strávila na jihočeském záměčku ve Stráži nad Nežárkou, který si tak zamilovala, že se později stala jeho majitelkou. Zámek je chráněn jako kulturní památka ČR.

Po válce pak její sláva dosáhla vrcholu. Jako „Božská Ema“ se zapsala natrvalo do kronik světové opery.

Údajně byla první slavnou ženou v Čechách, která si nechala udělat tetování. Pochována je v Praze na Vyšehradě. Její život a osud je zachycen ve filmu Božská Ema, kde ji ztvárnila slovenská herečka Božidara Turzonovová. V televizním seriálu Zlá krev podle románu Vladimíra Neffa hrála Emu Destinnovou Libuše Šafránková.

PROKOP DIVIŠ

1698–1765

KATOLICKÝ KNĚZ, TEOLOG, ČLEN
PREMONSTRÁTSKÉHO ŘÁDU,
PŘÍRODOVĚDEC, LÉČITEL, HUDEBNÍK
JE ZNÁMÝ PŘEDEVŠÍM JAKO VYNÁLEZCE BLESKOSVODU.

Hromosvodu se někdy říká také bleskosvod. Vlastně by to tak bylo správnější, protože toto zařízení svádí do země blesk, nikoli hrom. Ve světě platí za vynálezce hromosvodu Benjamin Franklin, který prováděl pokusy s hromosvodem ve stejné době jako kněz Prokop Diviš z Přímětic u Znojma. Franklin postavil svůj hromosvod ve Filadelfii v roce 1760, zatímco Václav Divíšek (což bylo Divišovo původní jméno) postavil svůj první hromosvod již v roce 1754. Ovšem tehdy říkal této podivné konstrukci meteorologický stroj. Věřil totiž, že jeho zařízení bude trvale vyrovnávat elektrinu mezi mraky a zemí, a tím odvrátí bouřku. To se samozřejmě nedělo, ale jeho zařízení chytalo blesky dobře.

V roce 1759 postihlo Moravu nebývalé sucho. Vesničané z Přímětic, kteří neměli o fyzice ani potuchy, se domnívali, že sucho způsobil Divišův přístroj, a tak jej zničili. Naštěstí nezničili skvělou myšlenku, a tak hromosvody slouží dodnes. Uchrání dům před přímým zásahem blesku a požárem.

